

สิทธิมนุษยชนตามรัฐธรรมนูญ ๒๕๖๐

วัส ดิงสมิตร¹

บทคัดย่อ

สิทธิมนุษยชน (Human Rights) เริ่มเข้ามามีบทบาทมากขึ้นทั้งในสังคมไทยและสังคมโลก ในแวดวงระหว่างประเทศ มีการอธิบายความหมายของสิทธิมนุษยชนไว้ว่าเป็นสิทธิสืบเนื่องมาจากความเป็นมนุษย์ ดิดตัวมนุษย์มาแต่กำเนิด และมีลักษณะเปลี่ยนแปลงไปตามสภาพของสังคม เศรษฐกิจและวัฒนธรรมที่เรียกกันว่า เป็นพลวัต (Dynamic) ในประเทศไทย รัฐธรรมนูญบัญญัติถึงสิทธิมนุษยชนไว้ในฉบับปี ๒๕๔๐ แต่ไม่ได้ให้ความหมายของคำนี้ไว้ พระราชบัญญัติคณะกรรมการสิทธิมนุษยชน พ.ศ. ๒๕๔๒ ได้ให้คำนิยามของสิทธิมนุษยชนไว้ในมาตรา ๓ วรรคหนึ่ง ในลักษณะกว้าง ๆ รัฐธรรมนูญปี ๒๕๔๐ และ ๒๕๕๐ ได้บัญญัติเรื่องศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิเสรีภาพและความเสมอภาคไว้กว้างขวางกว่ารัฐธรรมนูญฉบับก่อนหน้านี้ รัฐธรรมนูญปี ๒๕๖๐ ซึ่งเป็นฉบับปัจจุบัน ได้บัญญัติถึงสิ่งเหล่านี้กว้างขวางยิ่งขึ้น ส่วนองค์กรที่จะขับเคลื่อนเรื่องสิทธิมนุษยชนคือคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนมีบทบาททั้งที่เพิ่มขึ้นและลดลง หน้าที่และอำนาจในบางเรื่องก็เสี่ยงที่จะทำให้องค์กรนี้สูญเสียความเป็นอิสระและเป็นกลาง ตามหลักการปารีสว่าด้วยสถานะของสถาบันแห่งชาติเพื่อการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชนไป

¹ น.บ. (จุฬาฯ), เนติบัณฑิต, LL.M. (SMU), ประกาศนียบัตรทางกฎหมายมหาชน (ธรรมศาสตร์), ประธานกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

บทนำ

ท่ามกลางการไหลบ่าของข้อมูลข่าวสารจากทั้งในประเทศและระหว่างประเทศ ไม่ว่าจะจาก ภาครัฐ ภาคประชาชน และภาคประชาสังคม รวมทั้งภาคธุรกิจเอกชน เกี่ยวกับปัญหาการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชนว่า สิทธิมนุษยชนคืออะไร มีขอบเขตเพียงใด ครอบคลุมไปถึงการประกอบธุรกิจของเอกชนหรือไม่ มีมาตรการหรือกลไกในการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชนอะไรบ้าง ประกอบกับในปัจจุบันประเทศไทยก็เพิ่งจะมีรัฐธรรมนูญฉบับใหม่คือฉบับปี ๒๕๖๐ ออกมาใช้บังคับ มีปัญหาว่า รัฐธรรมนูญ ๒๕๖๐ ได้บัญญัติถึงเรื่องสิทธิมนุษยชนและมีมาตรการหรือกลไกการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชนแตกต่างจากรัฐธรรมนูญฉบับก่อน ๆ หรือไม่ ตลอดจนน่าจะก่อให้เกิดปัญหาแก่การทำงานของคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติหรือสำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติหรือไม่ เหล่านี้ล้วนเป็นปัญหาที่น่าสนใจ ควรค่าที่จะเริ่มพิจารณาในบทความที่ไม่ยาวนานนี้

สิทธิมนุษยชน (Human Rights)

สิทธิมนุษยชนคืออะไร มีความหมายอย่างไร เป็นปัญหาที่ถกเถียงกันมาตลอด และก่อให้เกิดการกล่าวอ้างหรือกล่าวหาอยู่เรื่อย ๆ แม้กระทั่งปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติ (Universal Declaration of Human Rights) ก็ไม่ได้ให้นิยามของคำนี้ รวมทั้งองค์การระหว่างประเทศที่เกี่ยวข้องกับสิทธิมนุษยชนก็ไม่ได้ให้นิยามของคำว่า สิทธิมนุษยชนไว้อย่างมากเพียงแต่ระบุถึงลักษณะของสิทธิที่ต้องการคุ้มครอง ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าสิทธิมนุษยชนมีลักษณะเปลี่ยนแปลงไปตามสภาพของสังคม เศรษฐกิจและวัฒนธรรมที่เรียกว่าเป็นพลวัต (Dynamic) การให้นิยามไว้จึงอาจไม่ยืดหยุ่นเท่าที่ควร

ในส่วนแนวคิดหรือปรัชญาของสิทธิมนุษยชนก็มีวิวัฒนาการมาหลายทางด้วยกัน² ไม่ว่าจะแนวกฎหมายธรรมชาติซึ่งเป็นแนวคิดดั้งเดิมที่เห็นว่า สิทธินี้เป็นสิทธิที่มนุษย์มีอยู่แล้ว ไม่มีใครมอบให้ ขณะที่แนวคิดอีกฝ่ายหนึ่งเห็นว่า สิทธินี้เป็นสิทธิที่มนุษย์สร้างสรรค์ขึ้นภายหลังที่เกิดรัฐขึ้น

คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติของนิวซีแลนด์อธิบายว่า สิทธิมนุษยชน เป็นสิทธิและเสรีภาพขั้นพื้นฐานซึ่งมนุษย์ทุกคนในโลกพึงต้องมี มีสิทธิมนุษยชนหลักอยู่ ๒ แบบ คือ สิทธิพลเมือง และสิทธิทางการเมืองแบบหนึ่ง และสิทธิทางสังคม วัฒนธรรม และเศรษฐกิจ อีกแบบหนึ่ง (Human rights are the basic rights and freedoms that every person in the world should have. There are two main types of human rights – civil and political rights, and social, cultural and economic rights.) โดยอธิบายว่า สิทธิพลเมือง เป็นสิทธิในการมีชีวิตและสิทธิใน

² รายละเอียดโปรดดู โสพล จริ่งจิตร, สิทธิมนุษยชนสากลนิยมและชนชั้น (บทว่าด้วยปรัชญาและพัฒนาการสิทธิมนุษยชน), กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ซิดดิม, ๒๕๕๗, หน้า ๖๕ – ๑๑๓

เสรีภาพ เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น ความเท่าเทียมกันต่อหน้ากฎหมาย และสิทธิที่ปลอดจากการเลือกปฏิบัติ ส่วนสิทธิทางสังคม วัฒนธรรม และเศรษฐกิจ เป็นสิทธิที่จะมีส่วนร่วมในวัฒนธรรม สิทธิที่จะมีงานทำ สิทธิที่จะมีความเป็นอยู่อย่างมีมาตรฐานที่พอเพียง และสิทธิในการศึกษาตามความต้องการในระบบต่าง ๆ รวมทั้งส่งเสริมให้มีการเรียนรู้ตลอดชีวิต³

สำนักงานข้าหลวงใหญ่เพื่อสิทธิมนุษยชนแห่งองค์การสหประชาชาติ (UN Office of High Commissioner for Human Rights – UNOHCHR) อธิบายว่า สิทธิมนุษยชนเป็นสิทธิที่ติดตัวมากับมนุษย์ทุกคน โดยไม่คำนึงถึงสัญชาติ ถิ่นที่อยู่ เพศ เชื้อชาติ สีผิว ศาสนา ภาษา หรือสถานะอื่นใด เราได้รับสิทธินี้อย่างเท่าเทียมกัน โดยปราศจากการเลือก สิทธิเหล่านี้ล้วนแล้วแต่เชื่อมโยง สัมพันธ์กัน และแบ่งแยกไม่ได้⁴

นอกจากนี้ สิทธิมนุษยชนสามารถแบ่งออกเป็น ๒ ประเภท คือ (๑) สิทธิในเชิงเนื้อหา (Substantive Rights) เช่น สิทธิในการมีชีวิต หรือในการมีสุขภาพที่ดี และ (๒) สิทธิเชิงกระบวนการ (Procedural Rights) เช่น สิทธิในการเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร และสิทธิในการมีส่วนร่วมตัดสินใจ⁵

สิทธิมนุษยชนในประเทศไทย

รัฐธรรมนูญของไทยทุกฉบับไม่ได้บัญญัติรับรองสิทธิมนุษยชนไว้โดยตรง คงบัญญัติเรื่องสิทธิเสรีภาพ และความเสมอภาคของบุคคล และนับเป็นครั้งแรกที่รัฐธรรมนูญของไทยรับรองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ (Human Dignity) โดยบัญญัติไว้ในมาตรา ๔ ว่า ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิ และเสรีภาพของบุคคล ย่อมได้รับความคุ้มครอง ต่อมาในรัฐธรรมนูญ ๒๕๕๐ มาตรา ๔ นอกจากจะบัญญัติคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิ และเสรีภาพของบุคคลแล้ว ยังบัญญัติรวมถึงความเสมอภาคของบุคคลด้วย

นอกจากนี้รัฐธรรมนูญ ๒๕๔๐ นับเป็นรัฐธรรมนูญฉบับแรกของไทยที่ได้ก่อตั้งสถาบันแห่งชาติเพื่อส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชนคือคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ โดยบัญญัติไว้ในส่วนที่ ๘ ของหมวด ๖ (ว่าด้วยรัฐสภา) โดยมีประธานกรรมการและกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติอื่นอีก ๑๐ คน ซึ่งพระมหากษัตริย์ทรงแต่งตั้งตามคำแนะนำของวุฒิสภา (มาตรา ๑๙๙)

³ <https://www.hrc.co.nz/your-rights/human-rights/what-are-human-rights/>

⁴ <http://www.ohchr.org/EN/Countries/AsiaRegion/Pages/THIndex.aspx>

⁵ รายละเอียดโปรดดู รายงานโครงการวิจัยเรื่อง ความสัมพันธ์ระหว่างสิทธิมนุษยชนและสิ่งแวดล้อมเพื่อคุ้มครองสิทธิมนุษยชนที่เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน ที่ศูนย์วิจัยกฎหมายและการพัฒนา คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เสนอสำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ. มีนาคม ๒๕๕๙

รัฐธรรมนูญ ๒๕๕๐ ยังคงบัญญัติให้มีคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ แต่นำไปบัญญัติไว้ในหมวด ๑๑ ว่าด้วยองค์กรตามรัฐธรรมนูญ ส่วนที่ ๒ ว่าด้วยองค์กรอื่นตามรัฐธรรมนูญ ไม่ได้บัญญัติไว้ในส่วนที่ ๑ ว่าด้วยองค์กรอิสระตามรัฐธรรมนูญเหมือนคณะกรรมการการเลือกตั้ง ผู้ตรวจการแผ่นดิน คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ และคณะกรรมการตรวจเงินแผ่นดิน ส่วนคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติประกอบด้วยประธานกรรมการและกรรมการอื่นอีก ๖ คน (มาตรา ๒๕๖)

ส่วนรัฐธรรมนูญ ๒๕๖๐ บัญญัติให้คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติเป็น ๑ ใน ๕ องค์กรอิสระนอกเหนือจากคณะกรรมการการเลือกตั้ง ผู้ตรวจการแผ่นดิน คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ และคณะกรรมการตรวจเงินแผ่นดิน โดยบัญญัติไว้ในหมวด ๖ ประกอบด้วยกรรมการ ๗ คน (มาตรา ๒๔๖)

สิทธิมนุษยชนในรัฐธรรมนูญและกฎหมาย

ดังที่ได้กล่าวมาแล้วว่า รัฐธรรมนูญของไทยทุกฉบับไม่ได้บัญญัติว่าอะไรคือสิทธิมนุษยชนไว้โดยตรง รัฐธรรมนูญ ๒๕๖๐ มาตรา ๔ วรรคหนึ่ง บัญญัติว่า ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิ เสรีภาพ และความเสมอภาคของบุคคล ย่อมได้รับความคุ้มครอง วรรคสองบัญญัติว่า ปวงชนชาวไทยย่อมได้รับความคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญเสมอกัน แม้รัฐธรรมนูญจะไม่ได้อธิบายความหมายของคำว่าสิทธิ เสรีภาพ และความเสมอภาคไว้ เราพอที่จะไปหาความหมายของสิทธิ เสรีภาพและความเสมอภาคในหมวดอื่นของรัฐธรรมนูญได้ แต่การที่รัฐธรรมนูญไม่ได้ให้ความหมายของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์น่าจะก่อให้เกิดความเข้าใจคลาดเคลื่อนไม่ตรงกันได้

ในทางวิชาการ ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์เป็นคุณค่าอันสืบเนื่องจากความเป็นมนุษย์ มีอยู่ในมนุษย์ทุกคนโดยไม่มีข้อจำกัดหรือเงื่อนไข เพื่อให้มนุษย์มีอิสระในการพัฒนาและรับผิดชอบตนเอง และมีสถานะเป็นคุณค่าสูงสุดของรัฐธรรมนูญ ส่วนความเสมอภาคนั้น หมายถึงบุคคลมีสิทธิและหน้าที่ในทางกฎหมายเช่นเดียวกับบุคคลอื่น ไม่ใช่ความเสมอภาคในการมีวัตถุประสงค์ของ ซึ่งไม่อาจเกิดขึ้นได้ในโลกมนุษย์ปุถุชน หลักความเสมอภาคเป็นรากฐานของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์

สำหรับความหมายของคำว่า สิทธิมนุษยชน ประเทศไทยตัดสินใจให้คำนิยามไว้ในพระราชบัญญัติคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ พ.ศ.๒๕๔๒ มาตรา ๓ วรรคหนึ่ง ซึ่งบัญญัติว่า สิทธิมนุษยชน หมายความว่า ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิ เสรีภาพและความเสมอภาคของบุคคลที่ได้รับการรับรองหรือคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย หรือตามกฎหมายไทย หรือตามสนธิสัญญาที่ประเทศไทยมีพันธกรณีที่จะต้องปฏิบัติตาม

เนื่องจากไทยเป็นภาคีสมาชิกของพันธกรณีระหว่างประเทศเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนอยู่ ๗ ฉบับ จากจำนวนทั้งสิ้น ๙ ฉบับ⁶ ในส่วนของกฎหมายระหว่างประเทศ ประเทศไทยยึดถือระบบทวินิยม (Dualism) ซึ่งต้องนำพันธกรณีดังกล่าวมาบัญญัติเป็นกฎหมายไทยเสียก่อน จึงจะใช้บังคับได้ มีปัญหาว่า หากรัฐธรรมนูญและกฎหมายไทยไม่ได้บัญญัติกฎหมายใดเกี่ยวกับพันธกรณี ๗ ฉบับดังกล่าว ไทยจะสามารถนำพันธกรณีดังกล่าวมาใช้บังคับโดยตรงได้หรือไม่ ปัจจุบันมีความเห็นกันว่า หากพันธกรณีระหว่างประเทศดังกล่าวมีสภาพเป็นจารีตประเพณีหรือหลักกฎหมายทั่วไป ศาลไทยก็สามารถนำพันธกรณีระหว่างประเทศนั้นมาใช้แก่คดีได้ ศาลรัฐธรรมนูญของไทยก็เคยนำจารีตประเพณีระหว่างประเทศมาใช้ในคดีหนังสือแสดงเจตจำนง (letter of intent) ที่ประเทศไทยยื่นต่อ IMF⁷

สิทธิและเสรีภาพในรัฐธรรมนูญ

รัฐธรรมนูญ ๒๕๖๐ ได้บัญญัติเรื่องสิทธิและเสรีภาพของปวงชนชาวไทยไว้โดยตรงในหมวด ๓ และหมวด ๕ ส่วนที่เป็นสาระสำคัญมีดังนี้

๑) ความเสมอภาค

บุคคลย่อมเสมอกันในกฎหมาย มีสิทธิและเสรีภาพและได้รับความคุ้มครองเท่าเทียมกัน ชายและหญิงต่างมีสิทธิเท่าเทียมกัน การเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมต่อบุคคล ไม่ว่าด้วยความแตกต่างในเรื่องต่อไปนี้จะกระทำมิได้ คือ

ถิ่นกำเนิด เชื้อชาติ ภาษา เพศ อายุ ความพิการ สภาพทางกายหรือสุขภาพ สถานะของบุคคล ฐานะทางเศรษฐกิจหรือสังคม ความเชื่อทางศาสนา การศึกษาอบรม หรือความคิดเห็นทางการเมืองอันไม่ขัดต่อบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญหรือเหตุอื่นใด (มาตรา ๒๗ วรรคสาม ของรัฐธรรมนูญ)

หลักความเสมอภาคเป็นหลักที่ทำให้ประชาชนทุกคนได้รับการปฏิบัติจากรัฐอย่างเท่าเทียมกัน โดยองค์กรต่าง ๆ ของรัฐ ต้องปฏิบัติต่อบุคคลที่เหมือนกันในสาระสำคัญอย่างเดียวกัน และปฏิบัติต่อบุคคลที่ต่างกันในสาระสำคัญที่แตกต่างออกไปตามลักษณะเฉพาะของแต่ละคน⁸

๒) สิทธิในชีวิตและร่างกาย

โดยหลักการแล้ว การจับและคุมขังบุคคลไม่สามารถจะกระทำได้ แต่มีข้อยกเว้นในกรณีมีคำสั่งหรือหมายของศาล หรือมีเหตุอย่างอื่นตามที่กฎหมายบัญญัติ (มาตรา ๒๘ วรรคสอง ของ

⁶ รายละเอียดโปรดดูหัวข้อ กลไกการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชนตามรัฐธรรมนูญ

⁷ คำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญ ที่ ๑๑/๒๕๔๒ หนังสือแสดงเจตจำนงดังกล่าวมิใช่หนังสือสัญญาที่ต้องขอความเห็นชอบจากรัฐสภา เพราะเป็นการกระทำฝ่ายเดียว (unilateral act) ในการแสดงเจตนาดีทางการเมือง (political good intention)

⁸ วรพจน์ วิศวพิชญ์, สิทธิและเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : วิทยุชน, ๒๕๔๓), หน้า ๙๕

รัฐธรรมนูญ) เช่นพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจจับบุคคลซึ่งกระทำความผิดซึ่งหน้าตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา ๗๘

การค้นตัวบุคคลจะกระทำได้ตามที่กฎหมายบัญญัติ (มาตรา ๒๘ วรรคสาม ของรัฐธรรมนูญ) เช่น พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจเป็นผู้ค้นเมื่อมีเหตุอันควรสงสัยว่าบุคคลนั้นมีสิ่งของในความครอบครองเพื่อจะใช้ในการกระทำความผิด ซึ่งได้มาโดยการกระทำความผิด หรือมีไว้เป็นความผิด ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา ๘๓

การทรมาน ทารุณกรรม หรือการลงโทษด้วยวิธีการโหดร้ายหรือไร้มนุษยธรรมจะกระทำมิได้ (มาตรา ๒๘ ของรัฐธรรมนูญ) ในกรณีโทษประหารชีวิต รัฐธรรมนูญ ๒๕๕๐ บัญญัติว่าการลงโทษตามคำพิพากษาของศาลหรือตามที่กฎหมายบัญญัติไว้ไม่ถือว่าเป็นการลงโทษด้วยวิธีการโหดร้ายหรือไร้มนุษยธรรม แต่รัฐธรรมนูญ ๒๕๖๐ ไม่ได้บัญญัติเรื่องนี้ไว้โดยตรง จึงต้องไปพิจารณาว่าประเทศไทยมีพันธกรณีระหว่างประเทศในเรื่องนี้ไว้อย่างไร และจะมีการยกเลิกโทษประหารชีวิตหรือไม่ และภายใต้เงื่อนไขอย่างไร

๓) การรับโทษอาญา

บุคคลไม่ต้องรับโทษอาญา เว้นแต่ได้กระทำการอันกฎหมายที่ใช้อยู่ในเวลาที่กระทำนั้นบัญญัติเป็นความผิดและกำหนดโทษไว้ และโทษที่จะลงแก่บุคคลนั้นจะหนักกว่าโทษที่บัญญัติไว้ในกฎหมายที่ใช้อยู่ในเวลากระทำความผิดไม่ได้

ในคดีอาญา ให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยไม่มีความผิด และก่อนมีคำพิพากษาว่าบุคคลใดได้กระทำความผิด จะปฏิบัติต่อบุคคลนั้นเสมือนเป็นผู้กระทำความผิดไม่ได้ ต้องถือว่าบุคคลนั้นยังไม่ใช้ผู้กระทำความผิด (มาตรา ๒๙ ของรัฐธรรมนูญ)

๔) เสรีภาพในการถือศาสนา

บุคคลย่อมมีเสรีภาพบริบูรณ์ในการถือศาสนา และในการปฏิบัติหรือประกอบพิธีกรรมตามหลักศาสนาของตนภายใต้เงื่อนไขข้อหนึ่งข้อใดใน ๓ ข้อ คือ ไม่เป็นปฏิปักษ์ต่อหน้าที่ของปวงชนชาวไทย ไม่เป็นอันตรายต่อความปลอดภัยของรัฐ และไม่ขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน (มาตรา ๓๑ ของรัฐธรรมนูญ)

๕) เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น

บุคคลย่อมมีเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น การพูด การเขียน การพิมพ์ การโฆษณา หรือการสื่อความหมายโดยวิธีอื่น การจำกัดเสรีภาพนี้จะกระทำได้เฉพาะเมื่อมีการตรากฎหมายข้อหนึ่งข้อใดใน ๔ ข้อ คือ เพื่อรักษาความมั่นคงของรัฐ เพื่อคุ้มครองสิทธิหรือเสรีภาพของบุคคลอื่น เพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน หรือเพื่อป้องกันสุขภาพของประชาชน (มาตรา ๓๔ ของรัฐธรรมนูญ)

๖) สิทธิในทรัพย์สิน

บุคคลย่อมมีสิทธิในทรัพย์สินและการสืบทอด การเวนคืนอสังหาริมทรัพย์ เว้นแต่โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่ตราขึ้นเพื่อการที่รัฐธรรมนูญกำหนดและต้องชดใช้ค่าทดแทนที่เป็นธรรม โดยคำนึงถึงประโยชน์สาธารณะ ผลกระทบต่อผู้ถูกเวนคืน และประโยชน์ที่ผู้ถูกเวนคืนอาจได้รับจากการเวนคืนนั้น (มาตรา ๓๗ ของรัฐธรรมนูญ)

๗) เสรีภาพในการเดินทางและเลือกถิ่นที่อยู่

บุคคลย่อมมีเสรีภาพในการเดินทางและเลือกถิ่นที่อยู่ การตรากฎหมายเพื่อจำกัดเสรีภาพนี้จะกระทำได้ตามเงื่อนไขที่รัฐธรรมนูญบัญญัติไว้

๘) สิทธิในสัญชาติ

บุคคลซึ่งมีสัญชาติไทยจะถูกเนรเทศออกจากประเทศไทย หรือห้ามเข้ามาในประเทศไทย ไม่ได้รวมทั้งจะถอนสัญชาติไทยของบุคคลซึ่งได้สัญชาติไทยโดยการเกิดไม่ได้ (มาตรา ๓๙)

๙) เสรีภาพในการประกอบอาชีพ

บุคคลย่อมมีเสรีภาพในการประกอบอาชีพ การจำกัดเสรีภาพนี้โดยอาศัยกฎหมายที่ตราขึ้นเพื่อความมุ่งหมายที่รัฐธรรมนูญกำหนด แต่การตรากฎหมายเพื่อจัดระเบียบการประกอบอาชีพ ต้องไม่มีลักษณะเป็นการเลือกปฏิบัติหรือก้าวกายการจัดการศึกษาของสถาบันการศึกษา (มาตรา ๔๐ ของรัฐธรรมนูญ)

๑๐) เสรีภาพในการรวมตัว

บุคคลย่อมมีเสรีภาพในการรวมตัวกันเป็นสมาคม สหกรณ์ สหภาพ องค์กร ชุมชนหรือหมู่คณะอื่น การจำกัดสิทธิในเสรีภาพนี้จะกระทำได้ก็แต่โดยอาศัยบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่ตราขึ้นเพื่อการที่รัฐธรรมนูญกำหนด (มาตรา ๔๒ ของรัฐธรรมนูญ)

๑๑) สิทธิในศิลปะวัฒนธรรมและทรัพยากรธรรมชาติ

บุคคลและชุมชนย่อมมีสิทธิ

(๑) อนุรักษ์ ฟื้นฟู หรือส่งเสริมภูมิปัญญา ศิลปะ วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม และจารีตประเพณีอันดีงามของท้องถิ่นและของชาติ

(๒) จัดการ บำรุงรักษา และใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม และความหลากหลายทางชีวภาพอย่างสมดุลและยั่งยืน

(๓) จัดให้มีระบบสวัสดิการของชุมชน

สิทธิของบุคคลและชุมชนตามรัฐธรรมนูญ ๒๕๖๐ เกิดขึ้นได้ง่ายและมีความก้าวหน้ากว่าสิทธิชุมชนตามรัฐธรรมนูญ ๒๕๕๐ ซึ่งจะต้องมีการรวมกันเป็นชุมชน ชุมชนท้องถิ่น หรือชุมชนท้องถิ่นดั้งเดิมเสียก่อนจึงจะมีสิทธิดังกล่าว

๑๒) เสรีภาพในการชุมนุม

บุคคลย่อมมีเสรีภาพในการชุมนุมโดยสงบและปราศจากอาวุธ การจำกัดเสรีภาพนี้จะกระทำได้ก็แต่โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่ตราขึ้นเพื่อการที่รัฐธรรมนูญกำหนดเท่านั้น (มาตรา ๔๔ ของรัฐธรรมนูญ)

๑๓) สิทธิของผู้บริโภค

สิทธิของผู้บริโภคย่อมได้รับความคุ้มครอง บุคคลย่อมมีสิทธิรวมกันจัดตั้งองค์กรของผู้บริโภคเพื่อคุ้มครองและพิทักษ์สิทธิของผู้บริโภค (มาตรา ๔๖ ของรัฐธรรมนูญ)

๑๔) สิทธิได้รับบริการสาธารณสุข

บุคคลย่อมมีสิทธิได้รับบริการสาธารณสุขของรัฐ ผู้ยากไร้ย่อมมีสิทธิได้รับบริการสาธารณสุขของรัฐโดยไม่เสียค่าใช้จ่าย ในส่วนสิทธิได้รับการป้องกันและขจัดโรคติดต่ออันตรายจากรัฐ บุคคลย่อมมีสิทธิได้รับโดยไม่เสียค่าใช้จ่าย (มาตรา ๔๗ ของรัฐธรรมนูญ)

๑๕) สิทธิการคลอดและสิทธิของผู้สูงอายุและผู้ยากไร้

สิทธิของมารดาในช่วงระหว่างก่อนและหลังการคลอดย่อมได้รับความคุ้มครองและช่วยเหลือ ส่วนบุคคลซึ่งมีอายุเกิน ๖๐ ปี และไม่มีรายได้เพียงพอแก่การยังชีพ และบุคคลผู้ยากไร้ ย่อมมีสิทธิได้รับความช่วยเหลือที่เหมาะสมจากรัฐ (มาตรา ๔๘ ของรัฐธรรมนูญ)

๑๖) สิทธิในการศึกษา

นอกเหนือจากการศึกษาของเด็กตามอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก

(๑) รัฐต้องดำเนินการให้เด็กทุกคนได้รับการศึกษาเป็นเวลา ๑๒ ปี ตั้งแต่ก่อนวัยเรียนจนจบการศึกษาภาคบังคับอย่างมีคุณภาพและไม่เสียค่าใช้จ่าย

(๒) รัฐต้องดำเนินการให้ประชาชนได้รับการศึกษาตามความต้องการในระบบต่าง ๆ รวมทั้งส่งเสริมให้มีการเรียนรู้ตลอดชีวิต

ในการนี้ รัฐต้องจัดตั้งกองทุนเพื่อใช้ในการช่วยเหลือผู้ขาดแคลนทุนทรัพย์ เพื่อลดความเหลื่อมล้ำในการศึกษาและเพื่อเสริมสร้างและพัฒนาคุณภาพและประสิทธิภาพครู (มาตรา ๕๔ ของรัฐธรรมนูญ)

แม้ว่าในส่วนที่เกี่ยวกับแนวนโยบายแห่งรัฐในหมวด ๖ ซึ่งเป็นเรื่องที่รัฐธรรมนูญบัญญัติให้เป็นแนวทางของรัฐในการตรากฎหมายและกำหนดนโยบายในการบริหารราชการแผ่นดินก็ตาม ก็เป็นแนวนโยบายที่มีคุณค่าทางด้านสิทธิมนุษยชนไม่น้อย เช่น รัฐพึงจัดระบบการบริหารงานในกระบวนการยุติธรรมทุกด้านให้มีประสิทธิภาพ เป็นธรรม และไม่เลือกปฏิบัติ รวมทั้งให้ประชาชนเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมได้โดยสะดวก รวดเร็ว และไม่เสียค่าใช้จ่ายสูงเกินสมควร (มาตรา ๖๘) รัฐพึงส่งเสริมและให้ความคุ้มครองชาวไทยกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ ให้มีสิทธิดำรงชีวิตในสังคมตามวัฒนธรรม ประเพณี และวิถีชีวิตดั้งเดิมตามความสมัครใจอย่างสงบสุข เท่าที่ไม่ขัดต่อความสงบ

เรียบง่ายหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน หรือเป็นอันตรายต่อความมั่นคงของรัฐ หรือสุขภาพอนามัย (มาตรา ๗๐) รัฐพึงส่งเสริมให้ประชาชนมีความสามารถในการทำงานอย่างเหมาะสมกับศักยภาพและวัย และให้มีงานทำ (มาตรา ๗๔) รวมทั้งรัฐพึงจัดระบบเศรษฐกิจให้ประชาชนมีโอกาสได้รับประโยชน์ จากความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจไปพร้อมกันอย่างทั่วถึง เป็นธรรม และยั่งยืน สามารถพึ่งพาตนเอง ได้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง (มาตรา ๗๕)

กลไกการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชนตามรัฐธรรมนูญ

ดังที่กล่าวมาแล้วว่า รัฐธรรมนูญที่ก่อให้เกิดสถาบันแห่งชาติเพื่อการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชน หรือคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ คือรัฐธรรมนูญ ๒๕๔๐ ต่อมารัฐธรรมนูญ ๒๕๕๐ และ ๒๕๖๐ ก็ยังคงบัญญัติให้มีคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติต่อไป โดยรัฐสภาได้ออกพระราชบัญญัติคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ พ.ศ.๒๕๕๒ กำหนดรายละเอียดในการสรรหา และการปฏิบัติหน้าที่ของคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ และให้มีสำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติเป็นหน่วยงานที่รับผิดชอบงานด้านธุรการและอำนวยความสะดวก เพื่อให้คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติซึ่งเป็นองค์กรอิสระบรรลุภารกิจและหน้าที่

เช่นเดียวกับองค์กรอิสระอื่นอีก ๔ องค์กร คือคณะกรรมการการเลือกตั้ง ผู้ตรวจการแผ่นดิน คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ และคณะกรรมการตรวจเงินแผ่นดิน คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติเป็นองค์กรที่จัดตั้งขึ้นให้มีความอิสระในการปฏิบัติหน้าที่ให้เป็นไปตามรัฐธรรมนูญและกฎหมาย รัฐธรรมนูญ ๒๕๖๐ ให้คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติต้องปฏิบัติหน้าที่และใช้อำนาจโดยสุจริต เทียบธรรม กล้าหาญ และปราศจากอคติทั้งปวงในการใช้ดุลพินิจ รวมทั้งให้องค์กรอิสระร่วมมือและช่วยเหลือกันเพื่อให้บรรลุเป้าหมายในการปฏิบัติหน้าที่ของแต่ละองค์กร ถ้าคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติเห็นว่ามีผู้กระทำการอันไม่ชอบด้วยกฎหมายและอยู่ในหน้าที่และอำนาจขององค์กรอิสระอื่น คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติต้องแจ้งให้องค์กรอิสระนั้นทราบเพื่อดำเนินการตามหน้าที่และอำนาจต่อไป (มาตรา ๒๒๑)

ส่วนกลไกสิทธิมนุษยชนในเวทีระหว่างประเทศ ประเทศไทยเป็นภาคีสมาชิกของพันธกรณีระหว่างประเทศด้านสิทธิมนุษยชนอยู่ ๗ ฉบับ จากจำนวน ๙ ฉบับ คือ

๑) กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง(International Covenant on Civil and Political Rights-ICCPR)

๒) กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม(International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights-ICESCR)

๓) อนุสัญญาว่าด้วยการขจัดการเลือกปฏิบัติในทุกรูปแบบต่อสตรี(Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination Against Women-CEDAW)

๔) อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก (Convention on the Rights of the Child-CRC)

๕) อนุสัญญาว่าด้วยการจัดการเลือกปฏิบัติทางเชื้อชาติในทุกรูปแบบ(Convention on the Elimination of All Forms of Racial Discrimination-CERD)

๖) อนุสัญญาว่าด้วยการต่อต้านการทรมานและการปฏิบัติหรือการลงโทษอื่นที่โหดร้าย ไร้มนุษยธรรม หรือย่ำยีศักดิ์ศรี (Convention against Torture and Other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment- CAT)

๗) อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิคนพิการ (Convention on the Rights of Persons with Disabilities - CRPD)

ส่วนอีก ๒ ฉบับ ประเทศไทยยังไม่ได้เป็นภาคีคือ อนุสัญญาว่าด้วยการป้องกันบุคคลจากการหายสาบสูญโดยถูกบังคับ(Convention on the Protection of All Persons from Enforced Disappearance - CED) และอนุสัญญาว่าด้วยการคุ้มครองสิทธิของแรงงานโยกย้ายถิ่นฐานและสมาชิกในครอบครัว(Convention on the Protection of the Rights of Migrants Workers and Member of their Families - MWC)

พันธกรณีระหว่างประเทศด้านสิทธิมนุษยชนดังกล่าวจะมีคณะกรรมการประจำอนุสัญญาฉบับละ ๑ คณะ เป็นกลไกขับเคลื่อน⁹

หน้าที่และอำนาจของคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

ตามรัฐธรรมนูญ ๒๕๖๐ มาตรา ๒๔๗ คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ (กสม.) มีหน้าที่และอำนาจแตกต่างจากรัฐธรรมนูญ ๒๕๕๐ หลายประการ มีทั้งที่เพิ่มขึ้นจนทำให้สูญเสียความเป็นสถาบันแห่งชาติเพื่อการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชนตามหลักการปารีสว่าด้วยสถานะของสถาบันแห่งชาติเพื่อการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชน (Paris Principles Relating to the Status of National Institutions for the Promotion and Protection of Human Rights) และลดลง ดังนี้

(๑) ตรวจสอบและรายงานข้อเท็จจริงที่ถูกต้องเกี่ยวกับการละเมิดสิทธิมนุษยชนทุกกรณีโดยไม่ล่าช้า และเสนอแนะมาตรการหรือแนวทางที่เหมาะสมในการป้องกันหรือแก้ไขการละเมิดสิทธิมนุษยชน รวมทั้ง การเยียวยาผู้ได้รับความเสียหายจากการละเมิดสิทธิมนุษยชนต่อหน่วยงานของรัฐหรือเอกชนที่เกี่ยวข้อง

หน้าที่และอำนาจในข้อนี้คล้ายคลึงกับที่มีอยู่ในรัฐธรรมนูญ ๒๕๕๐ เพียงแต่นำมไปแนวทางให้ตรวจสอบในภาพรวมของกลุ่มแทนที่จะตรวจสอบเป็นรายบุคคล และตอบข้อสงสัยที่เป็นปัญหาในอดีตว่า นอกจากจะเสนอแนะมาตรการหรือแนวทางในการป้องกันหรือแก้ไขการละเมิดสิทธิมนุษยชนรวมทั้งการเยียวยาผู้ได้รับความเสียหายจากการละเมิดสิทธิมนุษยชนต่อหน่วยงานของรัฐแล้ว คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติยังมีหน้าที่และอำนาจเสนอต่อเอกชนได้ด้วย

⁹ รายละเอียดเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศโปรดดู Henry J. Steiner, Philip Alston and Ryan Goodman, International Human Rights in Context Law, Politics, Moral, Third Edition, London : Oxford University Press, 2007

(๒) จัดทำรายงานผลการประเมินสถานการณ์ด้านสิทธิมนุษยชนของประเทศเสนอต่อรัฐสภา และคณะรัฐมนตรี และเผยแพร่ต่อประชาชน

หน้าที่และอำนาจในข้อนี้เป็นการจัดทำรายงานประเมินภาพรวมของสถานการณ์ด้านสิทธิมนุษยชนของไทยในช่วงเวลาหนึ่ง ส่วนการจัดทำรายงานผลการปฏิบัติงานประจำปีนั้น อาจมีการออกกฎหมายลูกกำหนดหน้าที่และอำนาจไว้ตามข้อ ๖

(๓) เสนอแนะมาตรการหรือแนวทางในการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชนต่อรัฐสภา คณะรัฐมนตรี และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง รวมตลอดทั้งการแก้ไขปรับปรุงกฎหมาย กฎ ระเบียบ หรือคำสั่งใด ๆ เพื่อให้สอดคล้องกับหลักสิทธิมนุษยชน

หน้าที่และอำนาจในข้อนี้ได้ตัดเรื่องการเสนอแนะนโยบายซึ่งมีอยู่ในรัฐธรรมนูญ ๒๕๕๐ ออกไป

(๔) ชี้แจงและรายงานข้อเท็จจริงที่ถูกต้องโดยไม่ชักช้าในกรณีที่มีการรายงานสถานการณ์เกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนในประเทศไทยโดยไม่ถูกต้องหรือไม่เป็นธรรม

หน้าที่และอำนาจในข้อนี้น่าจะเป็นของฝ่ายรัฐบาลมากกว่า¹⁰ คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ซึ่งจะต้องดำรงความเป็นอิสระและความเป็นกลางตามมาตรา ๒๑๕ ของรัฐธรรมนูญ และหลักการปารีส โดยปกติคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ซึ่งทำหน้าที่คล้ายสะพานเชื่อมระหว่างภาครัฐกับภาคประชาชนและประชาสังคม มีหน้าที่ในการเฝ้าระวัง (Monitoring Function) ต่อเหตุการณ์ที่อาจเป็นการละเมิดสิทธิมนุษยชนและแจ้งให้สังคมทราบพร้อมแนะนำการแก้ไขปัญหาและเยียวยาอยู่แล้ว

(๕) สร้างเสริมทุกภาคส่วนของสังคมให้ตระหนักถึงความสำคัญของสิทธิมนุษยชน

หน้าที่และอำนาจในข้อนี้คล้ายคลึงกับที่มีอยู่ในรัฐธรรมนูญ ๒๕๕๐ เพียงแต่มีจุดเน้นที่ชัดเจน

(๖) หน้าที่และอำนาจอื่นตามที่กฎหมายบัญญัติ

หน้าที่และอำนาจในข้อนี้เหมือนกับที่บัญญัติในรัฐธรรมนูญ ๒๕๕๐ และเป็นฐานในการออกกฎหมายลูกต่อไป

ตามมาตรา ๒๔๗ วรรคสอง เมื่อรับทราบรายงานตาม (๑) และ (๒) หรือข้อเสนอแนะตาม (๓) แล้ว คณะรัฐมนตรีต้องดำเนินการปรับปรุงแก้ไขตามความเหมาะสมโดยเร็ว กรณีใดไม่อาจดำเนินการได้หรือต้องใช้เวลาในการดำเนินการ คณะรัฐมนตรีต้องแจ้งเหตุผลให้คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติทราบโดยไม่ชักช้า

10 ระหว่างร่างรัฐธรรมนูญ คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติเคยแจ้งเรื่องนี้ต่อคณะกรรมการร่างรัฐธรรมนูญ (กรธ.) แล้ว แต่ กรธ. ยังยืนยันความเห็นของตน ตั้งแต่วันที่ ๒๑ กรกฎาคม ๒๕๖๐ OHCHR ประจำภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ได้มีหนังสือที่ Ref.THA 20/2017 ถึงพลเรือเอก ว่า รายงานดังกล่าวมีเป็นจำนวนมาก คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติของไทยไม่สามารถที่จะพิจารณาข้อเท็จจริงของรายงานดังกล่าวได้ ยิ่งกว่านั้น หากคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติต้องทำหน้าที่นี้ภายใต้ความสนใจและการร้องขอของรัฐบาล องค์การนี้จะไม่เป็นอิสระอีกต่อไป

งานของคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติตาม (๑) และ (๒) ต้องทำเป็นรายงาน ส่วนงานตาม (๓) ต้องทำเป็นข้อเสนอแนะ รัฐธรรมนูญบัญญัติให้เป็นหน้าที่ของคณะรัฐมนตรีที่จะต้องดำเนินการหรือแจ้งเหตุผลข้อขัดข้อง แต่ไม่ได้บัญญัติให้เป็นหน้าที่ของรัฐสภาและหน่วยงานของรัฐด้วย

ตามมาตรา ๒๔๗ วรรคสาม ในการปฏิบัติหน้าที่ คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติต้องคำนึงถึงความผาสุกของประชาชนชาวไทยและผลประโยชน์ส่วนรวมของชาติเป็นสำคัญด้วย

หน้าที่ของ กสม. ในข้อนี้ส่วนที่เกี่ยวกับความผาสุกของประชาชนนั้น แตกต่างจากการปฏิบัติหน้าที่ขององค์กรอื่น ๆ เช่น การปฏิบัติหน้าที่ตามมาตรา ๓ วรรคสอง ของรัฐธรรมนูญที่ให้คำนึงถึงความผาสุกของประชาชนเท่านั้น ไม่ได้บัญญัติว่า เป็นประชาชนชาวไทย ปัญหาในข้อนี้น่าจะมีสาเหตุมาจากการที่คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติมีหน้าที่ติดต่อกับรัฐต่างประเทศหรือองค์การระหว่างประเทศโดยตรงและอย่างใกล้ชิด จึงอาจเป็นสาเหตุให้กรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติไปเอียงข้างต่างชาติมากกว่าชาติไทย

อนึ่ง หน้าที่และอำนาจของคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติอีก ๓ ข้อตามรัฐธรรมนูญ ๒๕๕๐ ไม่ปรากฏในรัฐธรรมนูญ ๒๕๖๐ คือ

(ก) เสนอเรื่องพร้อมด้วยความเห็นต่อศาลรัฐธรรมนูญ ในกรณี que เห็นชอบตามที่มีผู้ร้องเรียนว่า บทบัญญัติแห่งกฎหมายใดกระทบต่อสิทธิมนุษยชนและมีปัญหาเกี่ยวกับความชอบด้วยรัฐธรรมนูญ

(ข) เสนอเรื่องพร้อมด้วยความเห็นต่อศาลปกครอง ในกรณี que เห็นชอบตามที่มีผู้ร้องเรียนว่า กฎ คำสั่ง หรือการกระทำใดในทางปกครองกระทบต่อสิทธิมนุษยชนและมีปัญหาเกี่ยวกับความชอบด้วยรัฐธรรมนูญหรือกฎหมาย

(ค) ฟ้องคดีต่อศาลยุติธรรมแทนผู้เสียหาย เมื่อได้รับการร้องขอจากผู้เสียหายและเป็นกรณีที่เหมาะสมเพื่อแก้ไขปัญหาการละเมิดสิทธิมนุษยชนเป็นส่วนรวม

สถานะของกฎหมายว่าด้วยคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

ตามรัฐธรรมนูญ ๒๕๕๐ แม้คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติจะเป็นองค์กรตามรัฐธรรมนูญ แต่กฎหมายว่าด้วยคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ มีสถานะเป็นพระราชบัญญัติธรรมดา ซึ่งก่อให้เกิดปัญหาในการแก้ไขมาก เพราะไม่มีกรอบเวลาในการแก้ไข คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติเคยเสนอขอปรับปรุงกฎหมายว่าด้วย กสม. เมื่อปี ๒๕๕๑ แต่ร่างพระราชบัญญัติว่าด้วยคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติค้างอยู่ในสภาผู้แทนราษฎรเป็นเวลา ๕ ปี จนถึงปี ๒๕๕๗ เกิดการรัฐประหาร มีการยกเลิกรัฐธรรมนูญ ๒๕๕๐ และปี ๒๕๖๐ มีรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ออกมาใช้บังคับ รัฐธรรมนูญ ๒๕๖๐ มาตรา ๑๓๐ บัญญัติให้มีพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วย กสม. ในการตราพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติสามารถกระทำได้โดยคณะรัฐมนตรีโดยข้อเสนอแนะของคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ รัฐสภาต้องพิจารณาให้เสร็จภายใน ๑๘๐ วัน ถ้ารัฐสภาพิจารณาไม่แล้วเสร็จภายในกำหนดเวลาดังกล่าว รัฐธรรมนูญถือว่ารัฐสภาให้ความเห็นชอบตามร่างที่เสนอ (มาตรา ๑๓๑ ของรัฐธรรมนูญ) ปัจจุบันอยู่ในระหว่างการตราพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญตามบทเฉพาะกาลของรัฐธรรมนูญ

บทสรุป

แม้เรื่องสิทธิมนุษยชนจะเข้ามาสู่การรับรู้ในสังคมไทยมากกว่า ๒๐ ปี แล้ว แต่ความเข้าใจในเรื่องนี้ของผู้คนทั้งภาครัฐและภาคประชาชนยังมีไม่มากนัก ในแวดวงระหว่างประเทศได้อธิบายความหมายของคำนี้ แต่ไม่พยายามที่จะให้บทนิยาม ส่วนในประเทศไทย มีการบัญญัติก่อตั้งคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติครั้งแรกในรัฐธรรมนูญปี ๒๕๔๐ โดยไม่ได้ให้ความหมายของคำว่าสิทธิมนุษยชนไว้ ต่อมาในปี ๒๕๔๒ จึงมีกฎหมายว่าด้วยคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ซึ่งได้นิยามความหมายของคำว่า สิทธิมนุษยชน ไว้ในมาตรา ๓ วรรคหนึ่ง ให้เป็นแนวทางในการศึกษาและใช้บังคับ กระนั้นก็ตาม ความหมายของคำนี้ก็ยิ่งกว้างอยู่ ยิ่งคงต้องผ่านกาลเวลาในการทำความเข้าใจให้มากขึ้น ปัจจุบันประเทศไทยมีรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ใช้บังคับ โดยมีบทบัญญัติเกี่ยวกับสิทธิเสรีภาพและความเสมอภาคภายใต้เป้าหมายที่มุ่งคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ในบริบทที่กว้างขวางมากกว่าเดิม ส่วนองค์กรคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติรัฐธรรมนูญบัญญัติให้มีบทบาททั้งก้าวหน้าและถอยหลังจนอาจกลายเป็นส่วนหนึ่งของหน่วยงานของรัฐบาลไป ในส่วนของกฎหมายว่าด้วยคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ รัฐธรรมนูญ ๒๕๖๐ ได้เปลี่ยนจากระดับพระราชบัญญัติมาเป็นพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญเทียบเท่าองค์กรอิสระอื่นอีก ๔ องค์กร และทำให้การปรับปรุงกฎหมายให้เหมาะสมมีกรอบเวลาที่ชัดเจนกว่าอดีตที่ร่างพระราชบัญญัติคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติรอวาระเข้าสู่การพิจารณาของสภาผู้แทนราษฎรถึง ๕ ปี ก็ยังไม่ได้รับการพิจารณาจนมีการรัฐประหารในปี ๒๕๕๗ อันนำไปสู่การยกเลิกรัฐธรรมนูญปี ๒๕๕๐ และใช้รัฐธรรมนูญปี ๒๕๖๐ เป็นที่คาดหวังว่าเราจะได้พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติที่สามารถเอื้อประโยชน์แก่ประเทศชาติและประชาชน

บรรณานุกรม

หนังสือ

วรพจน์ วิศวตพิชญ์, สิทธิและเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐, พิมพ์ครั้งที่ ๒, กรุงเทพมหานคร : วิญญูชน, ๒๕๕๓

ศาลรัฐธรรมนูญ คำวินิจฉัยที่ ๑๑/๒๕๕๒ หนังสือแสดงเจตจำนง (letter of intent) ที่ประเทศไทยยื่นต่อ IMF

โสพล จริงจิตร, สิทธิมนุษยชนสากลนิยมและชนชั้น (บทว่าด้วยปรัชญาและพัฒนาการสิทธิมนุษยชน), กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ซีดชม, ๒๕๕๗

Henry J. Steiner, Philip Alston and Ryan Goodman, International Human Rights in Context Law, Politics, Moral, Third Edition, London: Oxford University Press, 2007

OHCHR Regional Office for South-East Asia Letter Ref.THA 20/2017 to Admiral

รายงานการศึกษาวิจัย

รายงานโครงการวิจัยเรื่อง ความสัมพันธ์ระหว่างสิทธิมนุษยชนและสิ่งแวดล้อมเพื่อคุ้มครองสิทธิมนุษยชนที่เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน ที่ศูนย์วิจัยกฎหมายและการพัฒนา คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เสนอสำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ. มีนาคม ๒๕๕๙

เอกสารอิเล็กทรอนิกส์

<https://www.hrc.co.nz/your-rights/human-rights/what-are-human-rights/>

<http://www.ohchr.org/EN/Countries/AsiaRegion/Pages/THIndex.aspx>